

100 ANYS DE POMPEU FABRA
M. Isabel Guardiola Savall
Caterina Martínez Martínez
Universitat d'Alacant

L'any 1918 va tenir una gran importància dins la història de la llengua catalana: l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) publicava la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra. Es posava oficialment el fonament del model normatiu de la gramàtica de la llengua catalana. Tan sols uns anys abans, l'IEC havia publicat les *Normes ortogràfiques* (1913) i el *Diccionari ortogràfic* (1917), obres en les quals Fabra havia tingut un paper decisiu. La codificació de la llengua es va arredonar l'any 1932 amb l'aparició del *Diccionari general de la llengua catalana*, signat per Pompeu Fabra i assumit com a diccionari normatiu.

Al llarg del 2018 i encara del 2019, s'han dut a terme diverses iniciatives centrades en l'homenatge institucional i acadèmic a una persona i, sobretot, a una obra que han resultat indispensables per al petit país que abasta «des de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó» i per a la projecció cap al futur de la seva llengua: Pompeu Fabra. Ha estat el «Any Fabra». El monogràfic de la revista *Ítaca* que presentem ací representa la col·laboració de la Universitat d'Alacant i, específicament, del Departament de Filologia Catalana, amb la sèrie d'activitats que han tingut lloc arreu del nostre territori amb aquest objectiu.

Els tres nuclis temàtics sobre els quals giren els articles del present número són, en primer lloc, el personatge i els estudis al voltant l'obra de Pompeu Fabra; en segon lloc, la recepció de la seva obra; i, en tercer lloc, la continuïtat actual d'aquesta.

La presidenta de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, M. Teresa Cabré, enceta el número amb l'article «Pompeu Fabra: sistematicitat i pervivència» (p. 17-21). Presenta una anàlisi des de dos punts de vista: d'una banda, parteix de la idea que el Mestre tenia unes qualitats particulars que li van permetre bastir la seva obra en un període de temps relativament breu; d'una altra, sosté que els principis que fonamenten l'obra són plenament vigents en l'actualitat.

Entre els estudis sobre l'obra fabriana, Nicolau Dols (Universitat de les Illes Balears, Institut d'Estudis Catalans) tracta la «Descripció i prescripció en la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918) i en la *Gramàtica de la Llengua Catalana* de l'IEC» (p. 23-49). Passats 100 anys, Dols compara ambdues gramàtiques tenint en compte el concepte de «normativització» i el debat generat a partir de l'aparició de la nova *Gramàtica de la Llengua Catalana* (2016) al voltant dels límits de la descripció i la prescripció gramaticals i el pes de la competència dels parlants en aquesta elaboració. La «teoria fraseològica» i l'obra fabriana són el moll de l'os de l'article de Jordi Ginebra (Universitat Rovira i Virgili), «Teoria fraseològica en la *Gramàtica catalana* (1956) de Pompeu Fabra» (p. 121-145), en què es descriuen les unitats fraseològiques d'aquesta obra i es destaca la intuïció i l'encert de Fabra en l'anàlisi conceptual de les unitats pluriverbals lexicalitzades.

Pel que fa a la repercussió de l'obra arreu del territori catalanoparlant, Antoni Ferrando (Universitat de València, Institut d'Estudis Catalans, Acadèmia Valenciana de la Llengua) ens ofereix també una reflexió sòlida i necessària sobre el concepte de «autoritat lingüística» en «Fabra i l'autoritat lingüística al País Valencià: la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Valencians (1937-1939)» (p. 51-100). Hi analitza la gestió i el paper que hauria pogut dur a terme aquesta institució encapçalada per Carles Salvador, secretari i factòtum, i afig, en un extens annex documental, les actes de les reunions de l'esmentada Secció. Sobre la diversa recepció de l'obra del mestre per part dels escriptors de l'època, ens en parla M. Àngels Francés (Universitat d'Alacant) en «Pompeu Fabra i els escriptors» (p. 101-119). Hi descriu les reaccions dels escriptors vuitcentistes davant les noves convencions, para especial atenció a la seva rebuda per part dels autors valencians i completa aquest panorama un apèndix amb textos literaris d'homenatge a la figura i l'obra del Mestre. De l'evolució diacrònica «Del català que ara es parla a la implantació del català normatiu al País Valencià» (p. 147-153), amb una descripció del procés d'arrelament de la normativa unitària que culminaria amb la signatura de les «Normes de Castelló» (1932) en territori valencià, en parla Brauli Montoya (Universitat d'Alacant, Institut d'Estudis Catalans, Acadèmia Valenciana de la Llengua). Enric Ribes Marí (Universitat de

les Illes Balears, Institut d'Estudis Catalans) amb l'article «Marià Villangómez: el fabrisme a les Pitiüses» (p. 155-177) estudia la rebuda del fabrisme en una altra contrada del nostre país: Eivissa i Formentera de la mà de l'escriptor Marià Villangómez, el primer deixeble i gramàtic que va adaptar al parlar illenc l'obra de Fabra, passada prèviament per Moll. Completa l'anàlisi del procés, la descripció de la tasca feta pels professors i correctors que ensenyen i escampen la seua obra. Finalment, el procés trifàsic de l'assumpció nord-occidental de l'estàndard és estudiada per Albert Turull (Universitat de Lleida, Institut d'Estudis Catalans) en «Les tres fases de l'assumpció nord-occidental de l'estàndard (i viceversa)» (p. 179-207). Destaca que, després de més de 30 anys de debat i superada la idea de la creació d'un subestàndard propi o de diversos paraestàndards, toca assumir recíprocament la noció d'un català nord-occidental i d'un català estàndard en què el polimorfisme té un paper important.

Considerem, per tant, que el monogràfic que presentem condensa una visió diversa i plena de novetats sobre Pompeu Fabra, sobre els fonaments i la difusió de la seva figura i de la seva obra.

A més, oferim en aquest número dues ressenyes estretament vinculades amb la part monogràfica de la revista: en primer lloc, Josep V. Garcia Sebastià (Universitat d'Alacant) presenta el llibre d'Antoni Ferrando Fabra, Moll i Sanchis Guarner. *La construcció d'una llengua moderna de cultura des de la diversitat* (p. 245-250), en què ret homenatge als tres gramàtics de la llengua catalana més importants del segle XX i amb el qual se suma a les diferents commemoracions que han celebrat la doble efemèride del «Any Fabra» (2018); i, en segon lloc, Lliris Picó (Universitat d'Alacant, Delegació de l'IEC a la ciutat d'Alacant) analitza el monòleg interpretat per Òscar Intente i dirigit per Maria Pla *Pompeu Fabra: jugada mestra* (p. 251-254), representat a la Universitat d'Alacant dins la Jornada Internacional «100 anys de l'obra de Pompeu Fabra» organitzada pel Departament de Filologia Catalana juntament amb la Seu de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, la Facultat de Filosofia i Lletres, el Vicerectorat de Cultura, Esport i Llengües d'aquesta universitat, i amb la col·laboració de la Delegació de l'IEC a la ciutat d'Alacant i l'ISIC-IVITRA, entre el març i el setembre del 2019, i que clou les

activitats d'homenatge al Mestre que se li va fer en l'extrem més meridional del nostre idioma.

Tanca el número un article de miscel·lània sobre «Innovació lèxica i diccionari: la funció dels neologismes com a criteri per l'actualització lexicogràfica?» (p. 211-241) a càrrec d'Elisabet Llopart-Saumell (Universitat d'Alacant, Universitat Pompeu Fabra). Precisament, és aquest un estudi vinculat amb la tasca d'actualització del lèxic duta a terme pel projecte NADIC, en col·laboració amb la xarxa NEOXOC del TERMCAT i de l'Institut d'Estudis Catalans. Concretament s'hi prova de mostrar la utilitat de la funció comunicativa de les novetats lèxiques a l'hora d'actualitzar el diccionari normatiu.

Volem cloure aquesta presentació expressant el nostre agraïment a la direcció i al comitè d'edició de la revista *Ítaca* perquè hagen acollit la nostra proposta de continguts per a aquest número; així mateix, tramestem el nostre agraïment als autors i a les autores de les col·laboracions, i a les persones que han assessorat i contribuït que haja anat avant aquesta publicació.